

Çiğdem KILIÇASLAN¹
Emine MALKOÇ²
Mehmet Bülent ÖZKAN²
Gizem TUNÇALP
Ali Osman AYDIN

¹ Adnan Menderes Üniversitesi Ziraat Fakültesi,
Peyzaj Mimarlığı Bölümü, 09100, Koçarlı, Aydın,
e-posta: c.kilicaslan@hotmail.com

² Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı
Bölümü, 35100 Bornova, İzmir,
e-posta: eminemalkoc@hotmail.com

Anahtar Sözcükler:

Şirince, Kentsel sit, Dış mekan.

Key Words:

Şirince, Urban Site, Open Space.

Kentsel Sit Yerleşimlerinde Dış Mekan Yaşantısının Değerlendirilmesi: Şirince Köyü, Selçuk

Evaluation of open space experience in urban site
settlements: Şirince Village, Selçuk

Alınış (Received):29.06.2012

Kabul tarihi (Accepted): 03.09.2012

ÖZET

1 9. yüzyıl Anadolu mimarisinin eşsiz örneklerini barındıran Şirince, dar sokakları ve otantik yapısı ile dikkati çeken eski bir Rum yerleşimidir. Kentsel bir sit yerleşimi olan köyde arazi yapısı ile uyumlu ve doğal çevreyle bütünleşmiş yaklaşık 200 adet ev koruma altındadır. Her yıl ekim ayında geleneksel Şirince festivaline ev sahipliği yapan köy, tarihi mirasının yanı sıra yaya öncelikli bir mekan olarak dikkati çekmektedir. Ayrıca fiziki coğrafyanın etkisiyle şekillenen geleneksel yerleşim dokusu ve üretim ilişkileri birbirini adeta destekler niteliktedir. Günümüz turizmin gözde mekanlarından birisi olan Şirince Köyü, bu çalışmada araştırma alanı olarak değerlendirilmiş ve dış mekan yaşantısı irdelenmiştir. Araştırmanın ilk bölümünde, 82 kullanıcıyla 20 sorudan oluşan anket çalışması gerçekleştirilmiş, halkın dış mekan yaşantısına yönelik düşünce ve görüşleri ortaya konulmuştur. Sonrasında ise araştırma alanının SWOT analizi yapılarak; güçlü yönleri, zayıf yönleri, fırsatları ve tehditleri yönünden ele alınmış ve koruma altındaki yapı çevrenin uzmanlar tarafından nasıl algılandığı ve değerlendirildiği ortaya konulmuştur. Araştırma alanında gerçekleştirilen gözlem, anket ve analiz çalışmaları sonucunda; yerleşim genelinde halkın dış mekanları yoğunluklu olarak kullandığı ve yaşantının dış mekanda geçtiği belirlenmiştir. Genel olarak değerlendirildiğinde, ankete katılanların % 100'ünün güvenli bulunduğu Şirince yerleşiminde; kimliğini doğrudan şekillendiren dış mekan yaşantısının desteklenmesi gerekliliği saptanmıştır. SWOT analizi sonuçlarından yola çıkılarak, yerleşimin fırsatlarını ve güçlü yönlerini öne çıkararak, zayıf yönlerini ve tehditlerini ortadan kaldıracak öneriler sunulmuş, dış mekanların ve dış mekan yaşantısının korunarak geliştirilmesi ve mevcut niteliğinin artırılması hedeflenmiştir.

ABSTRACT

The village of Şirince that attracts people with its narrow streets and authentic settlement pattern in conjunction with rural lifestyle and that has the unique example of 19th century Anatolian architecture is basically an old Rum settlement. There are approximately 200 houses which correspond well with the topography of and integrated with the natural environment both encircling and inside the village comprise of urban protected site. Şirince that is remarkable with its historical heritage as well as agricultural products, and also with its pedestrian priority spaces hosts the traditional fest in every October. In addition the settlement pattern which was formed with the geographical impact and the production relations support each other. Şirince which is a popular place for daily tourism is evaluated as a research area and its open space experiences are examined in this study. In the first part of the study, a questionnaire which was formed with 20 questions applied to 82 local people. In this context, the ideas and opinions about the open space experiences were pooled down. Afterwards, these all were used to question how the built environment under protection should be perceived and evaluated according to the experts' input along with the SWOT analysis which was applied to deal the strengths, weaknesses, opportunities and threats of the study area. As the results of the observations, questionnaires and analysis alike, it was observed that people use the open spaces densely and the daily life passes outside the houses in general. When these are evaluated in general, as 100 % of the people who attended the questionnaire found Şirince safe, it was determined that this outdoor life style which forms the identity of the settlement needs to be supported. Based on the results of SWOT analysis, proposals were brought forward to consider the opportunities and strengths of the settlement and to eliminate its weaknesses and threats. To these ends, it was aimed at increasing the existing property of the settlement and also improving the quality of open spaces.

GİRİŞ

Kentsel sitler; kentsel ve yöresel nitelikleri, mimari ve sanat tarihi açısından gösterdikleri fiziksel özellikleri ve bu özellikleri ile oluşan çevrenin dönemin sosyo ekonomik, sosyo kültürel yapılanmasını, yaşam biçimini yansıtarak bir arada bulunduran ve bu açılardan doku bütünlüğü gösteren alanlar olarak tanımlanmaktadır (Kültür ve Turizm Bakanlığı Teftiş Kurulu Başkanlığı, 2012).

Bu bağlamda kentsel sit yerleşimleri, korunması, yaşatılması ve geliştirilerek gelecek kuşaklara aktarılması zorunlu kent parçaları olarak, gerek içerdiği yapılar gerekse bu yapıları çevreleyen dış mekanlarıyla bir bütünün parçaları olarak yerleşimleri oluşturmaktadırlar.

Hayat tarzı ya da içinde yaşanan şartların tümü olarak da tanımlanan yaşantı kavramı (TDK, 2012), geleneksel yapısını bu tür yerleşimlerde korumuş sosyal ve kültürel yönlerden günümüze kadar ulaşabilmiştir. Kentsel sitler kentleşme süreciyle birlikte değişen geleneksel dış mekan yaşantısının korunması ve kültürel değerlerin yaşatılması bağlamında da önemlidir.

Son yıllarda yürütülen koruma çalışmalarısıyla geleneksel yaşantının her ölçekte sürdürülmesi konusunda farkındalık artmış ve bu yönde gösterilen yoğun çabalar insanlara uzaklaştıkları değerleri yeniden hatırlatmıştır. Buna göre;

Gürlük (2001), "Sürdürülebilir Kentleşme Olgusu ve Cumalıkızık Örneği" başlıklı makalesinde; kentleşme süreci ve oluşan sorunları azaltmak için alınacak önlemler ile kırsal kesimi yerinde tutmanın önemini ortaya koymuş ayrıca Bursa - Cumalıkızık Koruma - Yaşatma 98 Projesi' nin önemi ve çalışma sistemi ile bölgeye sağlayacağı faydaları tartışmıştır.

Kiper (2004), "Küreselleşme Sürecinde Kentlerin Tarihsel - Kültürel Değerlerinin Korunması - Türkiye - Bodrum Örneği" başlıklı doktora tezinde, küreselleşme ile tarihsel-kültürel kimliklerin korunması arasındaki çelişkiyi irdelemiştir.

Canitez ve Ark. (2005), "Türkiye'deki Koruma Uygulamalarını Sürdürülebilirlik Bağlamında İrdelenmesi: Burdur Örneği" başlıklı bildirimlerinde, Türkiye'deki koruma uygulamalarının Burdur örneğinde kültürel sürekliliğinin sağlanması adına öneriler getirmişlerdir.

Uslu ve Kiper (2006), "Turizmin Kültürel Miras Üzerine Etkileri: Beypazarı / Ankara Örneğinde Yerel Halkın Farkındalığı" başlıklı çalışmalarında; özellikle kırsal bir yerleşimde yer alan turizm aktivitelerinin yerel kimlik üzerine etkilerini ve yerel halkın turizmin etkisi hakkındaki farkındalığını araştırmıştır.

Çelik ve Yazgan (2009) "Kentsel Peyzaj Tasarımı Kapsamında Tarihi Çevre Yenileme Çalışmalarının Araştırılması: Beypazarı Örneği" konulu makalesinde; tarihsel dokularda peyzaj çalışmalarının gerekliliğini ile kentsel tasarım ve peyzaj mimarlığı ilişkisinin vurgulanması gerekliliğini vurgulamış ve öneri yerel yönetim modellerinin oluşturulmasını önermiştir.

Bu bağlamda, bir kentsel sit yerleşimi olan Şirince Köyü dış mekan yaşantısının değerlendirilerek özgün niteliklerinin sürdürülebilirliğini destekleyecek yeni öneriler getirme, bu çalışmanın çıkış noktasını oluşturmaktadır.

Yerleşimin kentsel sit yerleşimi olması ve sahip olduğu tarihi, doğal ve kültürel değerlerinin dış mekanlarla ilişki kurularak geliştirilmesi gerekliliğinin bulunması Şirince Köyü'nün çalışma alanı olarak seçilmesinde etkili olmuştur.

Geleneksel yerleşimin sürdürülebilirliği ile dış mekan özelliklerinin yerel halkın yaşantısına olan etkisinin irdelendiği bu çalışmada,

Araştırma alanının ve halkın genel kimlik özellikleri,

Halkın özellikle dış mekanları kullanımına yönelik eğilim ve beklentileri,

Araştırma alanının sahip olduğu güçlü yanları ile gelişimini destekleyecek fırsatları,

Araştırma alanının zayıf yönleri ile geleceğini tehdit eden özellikleri,

Kent imajı açısından dış mekanların niteliği ile bu dış mekanların gündelik yaşamdaki yeri sorgulanmıştır.

MATERYAL VE YÖNTEM

Materyal

Önce Küçük Menderes havzasında kurulmuş, sel felaketleri nedeniyle daha yüksekte yer alan bugünkü Şirince'ye taşınmış olan köy, genel çizgileriyle 1922'den önceki özelliklerini halen yansıtmaktadır (Sayın, 1997).

Tarihi M.Ö. 5. yüzyıla dayanan Şirince yerleşiminin sahip olduğu sivil mimari örnekler günümüzde yerleşimin silüetini oluşturmakta ve kent dokusunun önemli imaj noktaları olarak varlığını sürdürmektedir.

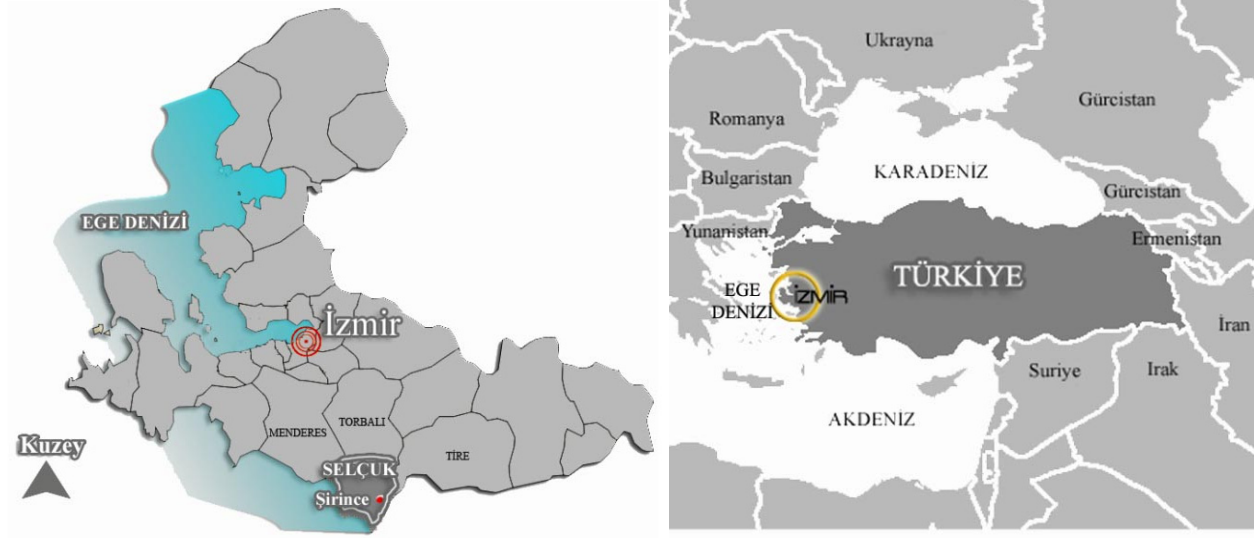
Selçuk kent merkezine 8 km. uzaklıkta bulunan Şirince Köyü, köy turizmine uygun çekiciliğiyle Selçuk turizminin gelişmesine de katkıda bulunmaktadır (Emekli, 2003) (Şekil 1).

Günübirlik eko turizm için alternatif olan Şirince’de yapılar restore edilerek küçük pansiyon ya da otellere dönüştürülmekte olup yerel halk, şarap yapımı, el sanatları ürünleri üretimi gibi mikro turizm becerilerini geliştirme eğilimindedir (Turkey Campus, 2009).

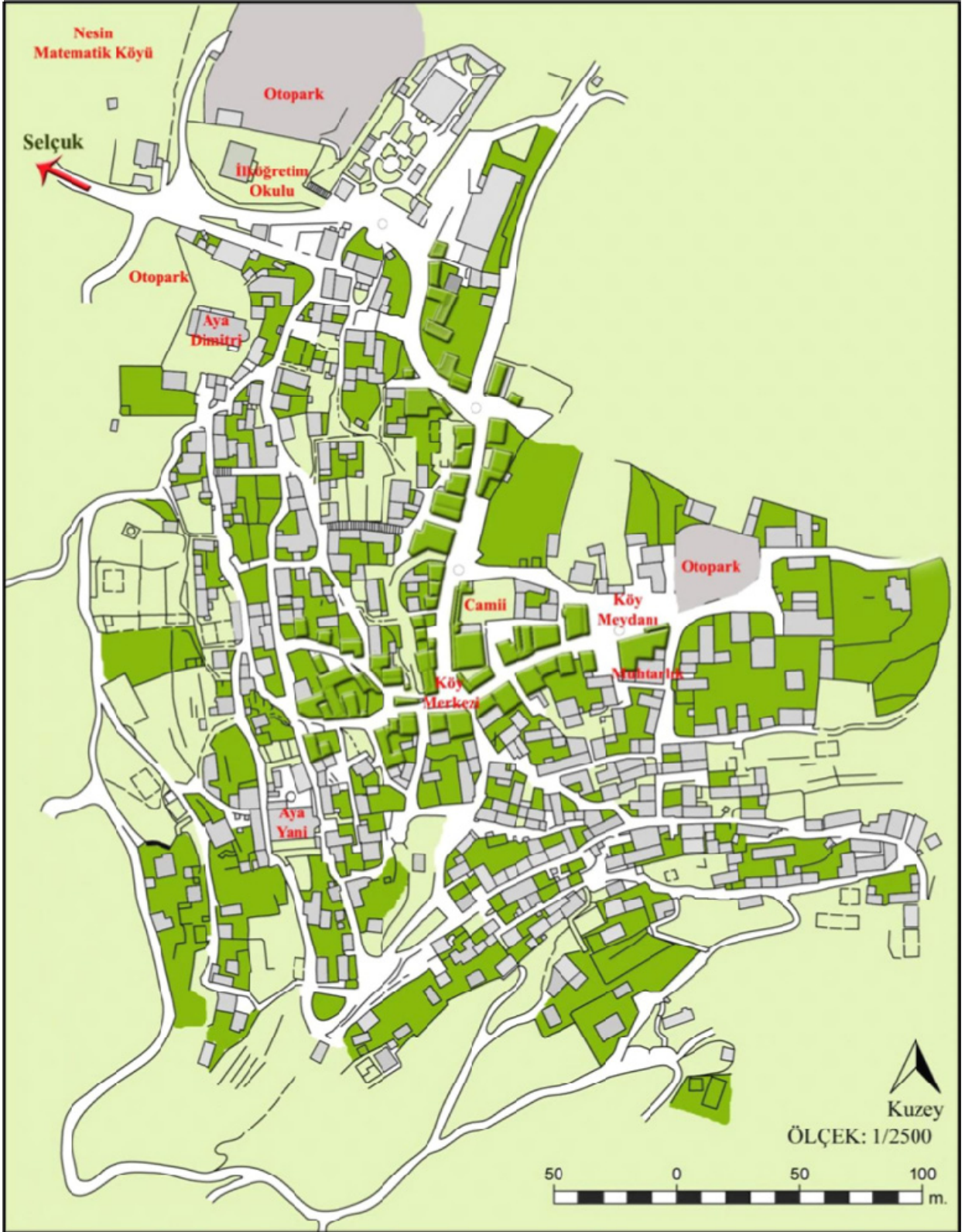
Şirince’de dış mekan elemanlarının en önemlileri; organik ve dar yollarının yanı sıra ortak kullanılan mahalle fırınları ve çeşmelerdir. Şirince’nin günümüze küçük bir parçası ulaşabilmiş olan bir de çarşısı vardır. Dükkanlar karakteristik özelliklerini büyük ölçüde korumuşlardır. Ayrıca köyde 19. yüzyıla ait Aya Yani (Aziz Yoannes) ve Aya Dimitri (Aziz Dimitrios) adlarını taşıyan iki de kilise vardır (Pilehvarian,1993).

Şirince’nin özgün yerleşim dokusunu korumak ve yaşatmak için ilk kez **Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu**’nca 1978 yılında sözü edilen iki kilise **“Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür Varlığı”** olarak tescil edilmiştir. **“Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu”** nun 25.09.1984 gün ve 387 sayılı kararıyla Şirince **“Kentsel Sit”** olarak tanımlanmış, biri ilkokul olmak üzere 88 yapı da tescil edilmiştir. **“Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu”** nun 12.03.1997 gün ve 526 sayılı kararıyla da mevcut kentsel sit sınırları genişletilmiş, ayrıca yerleşim çevresinde kalan oldukça geniş bir alan **“3. derece doğal sit (doğal yapının korunması ve geliştirilmesi yolunda, yörenin potansiyeli ve kullanım özelliği de göz önünde tutularak konut kullanımına da açılacak alan (KTVKYK, 1999))”** olarak belirlenmiştir (Kaplan ve Ark., 1997).

Ayrıca Şirince, halktan toplanan bağışlarla ve gençlerin gönüllü emeğiyle 2007 yılında oluşmuş bir matematik köyüne de ev sahipliği yapmaktadır (Nesin Matematik Köyü, 2012) (Şekil 2).

Şekil 1. Araştırma alanının konumu

Şekil 2. Şirince yerleşim dokusu

Yöntem

Koruma altındaki kentsel yerleşimlerdeki dış mekan yaşantısının değerlendirilmesi araştırmanın çıkış noktasını oluşturmaktadır. Şirince Köyü yerleşim alanı bu çalışmada araştırma alanı olarak seçilmiş ve yerleşim genelinde sergilenen dış mekan kullanım alışkanlık ve eğilimleri saptanmaya çalışılmıştır.

Araştırma yöntemi başlıca 4 aşamadan oluşmaktadır:

Kavramsal Analiz

Bu aşama; yerleşimin yapısal ve mekansal özelliklerine ilişkin literatür çalışmalarıyla yerel halkın dış mekanları nasıl kullandığına yönelik ön gözlemlerden oluşmaktadır.

Araştırmanın Organizasyonu

Araştırma alanında gerçekleştirilen ön gözlemler ve literatür çalışmaları sonucunda, yerel halkın görüş ve beklentilerinin ortaya konulması amacıyla anket çalışması yürütülmüştür.

Anket yapılacak kullanıcı sayısının belirlenmesinde oransal örnek hacmi formülünden yararlanılmış (Newbold, 1995), hesaplamada % 95 güven aralığı ve % 5 hata payı esas alınmıştır. Anket formunda 1'i açık uçlu olmak üzere toplam 20 adet soru yer almış ve bu sorular yardımıyla kullanıcıların görüşlerinin alınması ve elde edilen verilerin yardımıyla yerel halkın dış mekan yaşantısına yönelik düşünce ve görüşlerinin belirlenmesi hedeflenmiştir.

$$n = \frac{N p (1-p)}{(N-1) \sigma^2 p x + p(1-p)}$$

Formülde;

n = örnek hacmi,

N = ana kitledeki hane halkı sayısı,

p = örneğe girecek kullanıcıların oranı,

px = oranın varyansıdır.

*Örnek büyüklüğünün mümkün olduğu kadar büyük olmasını sağlamak için p(1-p) çarpımında en büyük değeri verecek olan p=0.50 değeri kabul edilmiştir.

Hesaplama 2011 yılı nüfus sayımı sonuçlarına göre Şirince nüfusu (536) "**Ana Kitledeki Hane Halkı Sayısı (N)**" olarak kullanılmış ve hesaplama

sonucunda anket uygulanacak kullanıcı sayısı 82 (81.62) olarak belirlenmiştir (Çizelge 1).

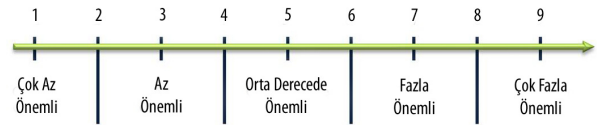
Bu çalışmada ayrıca, Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü'nden 10 öğretim elemanının yardımıyla Şirince yerleşiminin SWOT analizi yapılarak yerleşimin güçlü ve zayıf yönleri ile fırsat ve tehditleri ortaya konulmuştur. Analizde her bir ana analiz başlığı için 10'ar adet değerlendirme kriteri belirlenmiş ve uzmanların araştırma alanını bu kriterler yardımıyla değerlendirmesi istenmiştir.

Çizelge 1. Şirince Köyü nüfusu (TUIK, 2011)

Çizelge 1. Şirince Köyü nüfusu (TUIK, 2011)

İl	İlçe	Bucak	Köy	Toplam	Erkek	Kadın
İzmir	Selçuk	Merkez	Şirince	536	273	263

Ayrıca SWOT analizinde yer alan her bir değerlendirme kriterinin önem değeri "Sıralama (Ranking) Tekniği" ile belirlenerek öncelik değerleri sayısal olarak ortaya konulmuştur (Yılmaz, 2006). SWOT faktörleri, "dokuz dereceli ölçek" aracılığıyla puanlanmış, bu ölçeğe göre çok az önemli ile çok fazla önemli arasında değerlendirme yapılmıştır (Şekil 3). Değerlendirmede 2, 4, 6, 8 değerleri orta değerler olarak kullanılmış ve kriterlerin etki değerleri toplamı ve önem değerleri her bir kritere göre sıraya konulmuştur.

Şekil 3. Sıralama (Ranking) tekniğinde kullanılan dokuz dereceli ölçek (Gül ve Şahin, 2010)

Anket ve analiz formlarının hazırlanmasında; Kaplan ve Ark. (1997); Özkan ve Ark. (2001); Coşgun ve Ark. (2007); Küçükerbaş ve Ark. (2008); Kılıçaslan ve Ark. (2008); Gül ve Şahin (2010)'den yararlanılmıştır.

Değerlendirme ve Sentez

Literatür çalışmaları, arazi etüt ve gözlemleri, anket çalışması ve SWOT analizinden elde edilen bulgular dış mekan yaşantısı kentsel sit özelinde değerlendirilmiştir.

Tartışma ve Öneriler

Değerlendirmeler sonucunda; geleneksel dış mekân yaşantısının sürdürülebilirliğini destekleyen,

yerleşimin mevcut durumundaki güçlü ve zayıf yönlerini ve fırsat ve tehditlerini ortaya koyarak koruma uygulamalarının devamlılığının sağlayan, dış mekan dokusunu kimliğiyle birlikte koruyarak geliştiren ve sonuçta yaşam kalitesini yükseltecek önerilerde bulunulmuştur.

ARAŞTIRMA BULGULARI

Kentsel sit yerleşimlerinde dış mekan yaşantısının değerlendirildiği bu çalışmada, ilk aşamada yüz yüze anket çalışması gerçekleştirilmiş, böylelikle yerel halkın dış mekanları kullanımına ilişkin beklenti ve eğilimleri saptanmaya çalışılmıştır.

İkinci aşamada ise ön gözlemler sonucu belirlenen kriterler yardımıyla alanın SWOT analizi yapılmış, etki değeri ortalamaları hesaplanarak yerleşimin güçlü ve zayıf yanları ile gelecekte yerleşimi tehdit edebilecek ya da gelişimini destekleyecek fırsatları belirlenmiştir.

Anketlerin Değerlendirilmesi

Araştırma kapsamında Şirince Köyü'nde gerçekleştirilen anketler 1'i açık uçlu diğerleri kapalı uçlu olmak üzere toplam 20 adet sorudan oluşmuştur. Anketlerin tutarlılığının test edilebilmesi amacıyla öncelikle deneme anketleri gerçekleştirilmiş, elde edilen sonuçlardan yola çıkılarak anket formunun tasarımı tamamlanmıştır. Sonrasında da standartlaştırılmış bu soru formu araştırma alanından rastgele seçilen 82 kullanıcıya yüz yüze uygulanmıştır.

Ankete katılan kullanıcıların; öncelikle cinsiyet, yaş ve eğitim durumu gibi bazı demografik özellikleri ortaya konulmuştur.

Araştırma kapsamında 82 kişi ile anket gerçekleştirilmiş, ankete katılanların % 60'ının (49 kişi) erkek ve % 40'ının (33 kişi) kadın olduğu ve genelinin 16 – 50 yaşları arasında yoğunlaştığı belirlenmiştir. 82 kullanıcıdan; % 35'inin (29 kişi) ilkokul, %11'inin (9 kişi) ortaokul, % 29'unun (24 kişi) lise, % 2' inin (2 kişi) önlisans, % 16'sının (13 kişi) lisans mezunu olduğu bunun yanı sıra % 2'sinin (2 kişi) lisansüstü ve yine % 2'sinin (2 kişi) de okur-yazar olmadığı belirlenmiştir.

Ankete katılanların nerede ikamet ettikleri sorgulandığında; % 50 'sinin (41 kişi) Şirince'de, % 47'sinin (39 kişi) Selçuk'ta ve % 3'ünün (2 kişi) İzmir'de yaşadığı belirlenmiştir. Kullanıcıların uğraş alanları incelendiğinde; % 40'nın (33 kişi) satış tezgahı ya da dükkanı olduğu, % 17'sinin (14 kişi) yeme – içme mekanı işlettiği, % 11'inin (9 kişi) tarımsal üretim

yaptığı, % 6'sının (5 kişi) pansiyon işlettiği belirlenmiştir. Satış tezgahı olan kullanıcıların % 30'unun (25 kişi) ürünlerini kendisinin ürettiği saptanmıştır. Ankete katılanların % 88'i (72 kişi) Şirince'de yaşamaktan memnun olduğunu belirtirken, % 2'si (2 kişi) çoğunluğun aksine memnuniyetsizliğini belirtmiştir.

Ankete katılanların dış mekanları nasıl kullandıkları sorgulandığında; % 38'inin (31 kişi) yürüme ya da gezinti, % 30'unun (25 kişi) oturma / komşularla sohbet / seyir, %18'inin (15 kişi) yeme – içme, % 8'inin (7 kişi) alışveriş ve % 6'sının (5 kişi) diğer amaçlarla dış mekanları kullandığı saptanmıştır.

Sizi Şirince'ye bağlayan nedir? Sorusuna ankete katılanların % 43'ü (35 kişi) Şirince'de doğmuş olmalarını sebep olarak gösterirken, % 22'si (18 kişi) Şirince'de çalışıyor olmalarını belirtmiştir. % 15'i (12 kişi) hava / su / görsel kalitesini sevdiğini, % 14'ü (11 kişi) de Şirince'nin sakin bir yer oluşunun kendilerini köye bağladığını bildirmiştir. Ankete katılan halkın % 87'si (71 kişi) Şirince'nin kentsel sit olduğunun farkında olup bunlardan % 37'si (30 kişi) sit kararının köyü olumlu etkilediğini düşünmektedir. Ayrıca % 88'i (72 kişi) köyün popüler / turistik olmasından memnun olduğunu eklemiştir. Olumlu yönde fikir belirten kesim, Şirince'nin sahip olduğu tarihi ve kültürel değerlerin böylelikle korunacağını savunurken, yaşantının olumsuz yönde etkilendiğini düşünen kesim ise restorasyon işlemlerinin zorluğundan yakınmaktadır. Ayrıca Şirince'nin popülerliğinin artmasıyla maddi gelirlerinin arttığını belirten kesim memnuniyetini belirtirken Şirince'nin doğallığını kaybedeceğinden endişenler ise memnun olmadıklarını bildirmişlerdir. Ayrıca özellikle hafta sonlarında artan gürültü ve kalabalık en önemli memnuniyetsizlik sebebi olarak belirtilmiştir.

Ankete katılanlardan % 47'sinin (39 kişi) kendine ait özel aracı olup % 58'si (48 kişi) otopark sıkıntısı yaşamadıklarını belirtmiştir. Ayrıca kullanıcıların % 84'ü (69 kişi) Selçuk ve İzmir ile ulaşım konusunda sıkıntı yaşamadıklarını söylemişlerdir.

Şirince'nin dış mekanlarına yönelik en büyük sorunun ne olduğu sorgulandığında; ankete katılanların % 43'ü (35 kişi) aydınlatma elemanı eksikliğini, % 16'sı (13 kişi) yolların bakımsız / bozuk oluşunu (tümsek ve çukurlar içermesi, zemin kaplamalarının hareketi kısıtlaması, yürüme güvenliğini olumsuz etkilemesi vb.), % 8'i (7 kişi) çöp

kutusu bulunmamasını sorun olarak belirtmiştir. Halkın % 47'si (39 kişi) temizlik, alt yapı vb. hizmetlerden memnun iken % 38'i (31 kişi) memnun olmadığını ifade etmiştir.

Halkın % 42'si (34 kişi) Şirince'nin engelli, yaşlı, çocuk vb. toplumun her kesimi açısından yaşanabilir olduğunu düşünürken % 21'i (17 kişi) uygun olmadığını düşünmekte, % 72'si (59 kişi) fırsatı olsa bile Şirince'den ayrılp başka bir yere gitmeyi istememektedir.

Şirince'yi genel olarak değerlendirmeleri istendiğinde; % 97'si (80 kişi) rahatlatıcı, % 82'si (67 kişi) geleneksel, % 100'ü (82 kişi) güvenli, % 99'u (81 kişi) yeşil, % 60'ı (49 kişi) bakımlı olduğunu düşünmektedir.

SWOT Analizinin Değerlendirilmesi

Selçuk – Şirince Köyünün yaşanabilirliği ile geleneksel dış mekan yaşantısının sürdürülebilirliğini etkileyebilecek kriterler belirlenmiş ve Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü öğretim elemanlarından seçilen 10 paydaşla birlikte gerçekleştirilen SWOT analizinin sonuçları aşağıda verilmiştir. Sonuçlar değerlendirildiğinde; “Şirince evlerinin otantik yapısı (0.114)”, “Şirince'nin tarihi sokak karakterini yansıtması (0.106)” ve “Hareketli topoğrafyaya sahip oluşu (0.106)” Şirince'nin en güçlü yönleri olarak belirtilmektedir (Çizelge 2).

Çizelge 2. Güçlü yönler

SWOT ANALİZİ	GÜÇLÜ YANLAR	DEĞERLENDİRME KRİTERLERİ	
		Etki Değeri Toplamı	Önem Değeri (%)
	Şirince evlerinin otantik yapısı	82	0.114
	Şirince'nin tarihi sokak karakterini yansıtması	76	0.106
	Hareketli topoğrafyaya sahip oluşu	76	0.106
	Şirince'nin pitoresk özelliği	75	0.105
	Yol genişliği / yapı yüksekliği oranının insan ölçeğinde oluşu	73	0.102
	Dini / tarihi yapılara sahip olması	72	0.100
	İklimin açık mekanları kullanmaya olanak sağlaması	70	0.098
	Yerleşimin kırsal özelliğini sürdürmesi	68	0.095
	Yapıların bir diğerini maskeleyememesi / perdelememesi	67	0.093
	Bitkisel dokunun yerleşimi görsel anlamda tamamlaması	58	0.081
	TOPLAM	717	1.000

“Kent mobilyalarının kentsel doku bütünlüğüyle uyumsuzluğu (0.124)” ve “Yapılar üzerinde orijinalliği bozan eklentilerin varlığı (0.112)” araştırma alanının en zayıf yönü olarak öne çıkmıştır (Çizelge 3).

Değerlendirmede “Yerel halkın ürettikleri yerel ürünleri ticari bir pazara dönüştürme eğilimleri (0.110)” ile “Turizm / çekim noktası olma potansiyelinin artması (0.108)” paydaşlar tarafından fırsat olarak değerlendirilmiştir (Çizelge 4).

Çizelge 3. Zayıf yönler

SWOT ANALİZİ	ZAYIF YANLAR	DEĞERLENDİRME KRİTERLERİ	
		Etki Değeri Toplamı	Önem Değeri (%)
	Kent mobilyalarının kentsel doku bütünlüğüyle uyumsuzluğu	69	0.124
	Yapılar üzerinde orijinalliği bozan eklentilerin varlığı	62	0.112
	Kültürel aktivitelerin sınırlı oluşu	60	0.108
	Şirince'nin tanıtımında eksiklikler	59	0.106
	Kent mobilyalarının yetersiz / niteliksizliği	56	0.101
	Alt yapı olanaklarının yetersizliği	54	0.097
	Yapı – bahçe ilişkisinin görsel anlamda zayıflığı	51	0.092
	Otopark olanaklarının yetersizliği	49	0.088
	Erişimin zorluğu	48	0.086
	Erişim olanaklarının kısıtlı olması	48	0.086
	TOPLAM	556	1.000

Çizelge 4. Fırsatlar

SWOT ANALİZİ	FIRSATLAR	DEĞERLENDİRME KRİTERLERİ	
		Etki Değeri Toplamı	Önem Değeri (%)
	Yerel halkın ürettikleri yerel ürünleri ticari bir pazara dönüştürme eğilimleri	79	0.110
	Turizm / çekim noktası olma potansiyelinin artması	77	0.108
	Yerel halkın Şirince'nin özelliklerini fırsata dönüştürmesi	75	0.105
	Yerleşimin büyümeye elverişsizliğinin alanın bozulmasını engelleyici fırsat oluşturması	74	0.103
	Sit kararının yerleşimin korunmasına yönelik fırsat oluşturması	73	0.102
	Yöresel yeme – içme imkanlarının varlığı	72	0.101
	Şirince'nin güvenli, rahatlatıcı, dikkat çekici ve canlı olması	70	0.098
	Yerel halkın misafirperverliği	68	0.095
	Konaklama imkanlarının varlığı	64	0.090
	Yerel halkın koruma sürecine olumlu katkısı	63	0.088
	TOPLAM	715	1.000

“Ürün satışlarının turist sayısına endeksli olması (0.113)” ile “Koruma amaçlı imar planı yapım sürecinin

tamamlanamaması (0.108)" tehdit olarak algılanmıştır (Çizelge 5).

Çizelge 5. Tehditler

DEĞERLENDİRME KRİTERLERİ		Etki Değeri Toplamı	Önem Değeri (%)
TEHDİTLER	Ürün satışlarının turist sayısına endeksli olması	63	0.113
	Koruma amaçlı imar planı yapım sürecinin tamamlanamaması	60	0.108
	Vandalizm baskısı	60	0.108
	Restorasyon çalışmalarının kurallı bir biçime dönüşmesi nedeniyle normalde olduğundan hem daha pahalı hem de caydırıcı olması	59	0.106
	Araçların yaya öncelikli mekanları işgali	58	0.104
	Genç nüfusun göç etmesi nedeniyle yaşlı nüfusun fazlalığı	55	0.099
	Kullanıcı yoğunluğunun zamansal dağılımındaki dengesizlik	54	0.097
	Üretilen ürünlerin niteliğinin ve devamlılığının sağlanamaması / standardının bulunmaması	54	0.097
	Arazinin sermayedarlarca fırsat olarak görülmesi	47	0.084
	Kullanıcı taşıma kapasitesinin zaman zaman üzerine çıkması	47	0.084
	TOPLAM	557	1.000

TARTIŞMA VE SONUÇ

Şirince Köyü'nün geleneksel dokusunu koruyarak çevre kalitesini artıracak bilincin geliştirilmesi ve dış mekan yaşantısının sürdürülebilirliğinin sağlanması bu çalışma genelinde en önemli ayırdım noktası olarak kabul edilmiştir. Buna göre; araştırma alanı anketler ve SWOT analizi temelinde değerlendirilmiştir.

Ankete katılanların % 75'inin ortaöğretimi tamamladıkları görülmektedir. Ön lisans ve üzeri eğitim alanların sayıca az olması üniversite eğitimi tamamladıktan sonra Şirince'de yaşamayı sürdürme eğiliminin düştüğünü göstermektedir. Bu durum istihdamın turizm ve tarımsal faaliyetlerle (geleneksel tarım) sınırlı olmasından kaynaklanmaktadır. % 47'sinin Selçuk'ta ikamet ettikleri anket sonuçlarına göre saptanmıştır. Kişilerin Selçuk'ta yaşamayı tercih etmelerinin nedeni Selçuk'un eğitim, sağlık vb. imkanlara sahip olmasının yanı sıra Şirince'ye fiziksel olarak yakınlığı nedeniyle istedikleri zaman oraya geri dönerek geleneksel yaşama dahil olma ya da dükkan / tezgah açarak maddi gelir sağlama fırsatı yaratmasından kaynaklanmaktadır. Yerel halkın Şirince'deki evlerini pansiyona dönüştürerek turizm amaçlı kullanması ve genç nüfusun kentli olma isteği ile de bu durumu desteklemektedir. Böylece halk hem kent hem de köy yaşantısını aynı anda yaşama olanağı elde etmektedir.

Özellikle son yıllarda Şirince'nin doğal ve kültürel özelliklerine ilişkin farkındalığın oluşması Şirince'nin popülerliğini arttırmış, dolayısıyla bu durum da ziyaretçi sayısına yansımış ve artan ziyaretçi sayısı da anket sonuçlarıyla da desteklendiği gibi, halka kendilerinin ürettiği geleneksel ürünleri pazarlama olanağı sunmuştur. Köyün koruma altına alınmış olmasıyla turizme yönelik faaliyetler artmış ve turizm Şirince için en önemli gelir kaynağı haline dönüşmüştür. Bu durumun bilincinde olan köy halkı da koruma kararını desteklemektedir. Ankete katılan halk, Şirince'nin kentsel sit olduğunun farkında olup çoğunluğu sit kararının köyü olumlu etkilediğini düşünmektedir. Ancak köy halkı için en önemli sorun, restorasyon sürecinin uzun ve masraflı oluşu, teknik personel gerekliliğidir. Ankete katılanların dış mekanları kullanma eğilimlerinin ağırlıklı olarak yürüme ya da gezinti ve oturma / komşularla sohbet / seyir yönünde olduğu görülmüştür. Köyün turizm özelliği, yeme – içme, alışveriş olanaklarını artırmış, alanın pitoresk özelliği de alandaki seyir, yürüyüş imkanlarını geliştirmiştir. Gözlemlerle de belirlendiği gibi kapı önünde komşularla bir arada oturma ve sohbet etme eğilimi köy halkının dış dönük yapısının göstergesidir. Bu da Şirince'nin kimliğini oluşturan en önemli özelliklerden birisidir ve bu özellik Şirince'yi yaşayan bir yerleşim yeri haline getirmektedir. Ancak yaşantı köy yaşantısıyla sınırlı olduğundan eğlence aktiviteleri kısıtlıdır.

Şirince'ye bağlılıkta en önemli faktör olarak aidiyet duygusunun ağır bastığı görülmektedir. Bu durum, halkın fırsat bulsa dahi köyü terk etmemelerinin nedenidir. Köyde doğmuş büyümüş olmak, Şirince 'de çalışıyor olmak, Şirince'nin sakin – sessiz oluşu, doğal özellikleri insanları Şirince 'ye bağlayan sebepler olarak öne çıkmaktadır. Bununla birlikte, sokakta yürümenin dahi zorlaştığı, ziyaretçilerin park sorunu yaşadığı hafta sonları ve resmi tatillerde meydana gelen gürültü ve aşırı kalabalık köyün taşıma kapasitesini zorlamakta, her ne kadar maddi yönden katkı sağlasa da köy halkı için de bu gürültü anketlerle de desteklendiği üzere sorun olarak görülmektedir.

Anket sonuçlarına göre altyapıya ilişkin en önemli sorun ankete katılanların çoğunluğunun da belirttiği gibi aydınlatmanın yetersizliğidir. Bu sorunu yolların bakımsız ve bozuk oluşu izlemektedir. Bu iki durum dolaşımı olumsuz yönde etkilemekte yürüme emniyetini zayıflatmaktadır. Ayrıca gözlemler göstermiştir ki köy genelinde çöp kutusu, oturma elemanı vb. kent mobilyaları da yer almamaktadır. Kent mobilyalarının

yokluğu görsel kaliteyi düşürmenin yanı sıra konforu da etkilemektedir. Öyle ki köye dışarıdan gelen ziyaretçiler için tek olanak yeme – içme mekanlarında vakit geçirme ve soluklanmadır.

Paydaşlara göre Şirince’de tarihi sokak karakteri ile evlerin otantik yapısı Şirince’nin en güçlü yönleri olarak öne plana çıkmaktadır. Bu durum, paydaşlar için de sokak yaşantısının ne kadar önemli olduğunun göstergesidir. Hareketli topoğrafya, Şirince’deki evlerin birbirinin görüşünü örtmeden yerleştirilmesi gerekliliğini doğurmuş bu da yerleşimin sokak karakterini şekillendirmiştir. Ayrıca topoğrafik yapı evlerin yapısını ve dağılımını belirlemiş, sokak karakterinin de arzu edilen şekilde oluşmasına neden olmuştur. Bu da yerleşimin kimliğini oluşturan en güçlü öge olarak öne çıkmıştır.

Önceden de belirtildiği gibi kent mobilyaları ve alt yapıya ilişkin sorunlar paydaşlarca da onaylanmıştır. Uzmanlar anket ve gözlemlerle sonucunda belirlenen kent mobilyalarının yetersiz oluşunun yanında var olan kent mobilyalarının da kentsel doku bütünlüğüyle uyumsuzluğunu en zayıf yön olarak saptamışlardır. Ayrıca görsel kirlilik yaratan ve yapının dolayısıyla köyün kimliğini olumsuz etkileyen eklentilerin varlığına dikkat çekmiş ve zayıf yön olarak belirtmiştir.

Halkın kendi ürettiklerini pazarlama potansiyeli ile köyün artan turizm potansiyelinin getireceği gelir artışı paydaşlarca Şirince ve ülke ekonomisi için fırsat olarak görülmüştür. Ancak ürün satışlarının turizm sezonu ile sınırlı olması uzmanlarca da tehdit olarak

kabul edilmiştir. Köy koruma altına alınmış olmasına rağmen, imar sürecinin tamamlanamamış olması da ayrı bir tehdit olarak görülmüştür. Bunun nedeni, planlama süreci askıda kaldığı için koruma altındaki tarihi yapılara uymayan yeni yapıların inşa edilmesi tehdidinin varlığıdır. Aynı zamanda topoğrafik yapıyla uyumlu bir diğerinin görüş alanını örtmeyen yapıların devamlılığını sağlamak yerine köyün genel dokusunu bozan yapıların inşa edilmesi söz konusudur.

Sonuç olarak; Şirince Köyü varlığıyla geleneksel yaşam biçimini sürdüren bir yerleşim olarak ülke için iyi bir örnek teşkil etmektedir. Geleneksel Ege yaşam biçimini ve alışkanlıklarını görmek için yapılan ziyaretlerin devamlılığının sağlanması için yerleşimin dokusunun ve yaşam biçiminin bu haliyle korunması ve geliştirilmesi bir gerekliliktir. Bu devamlılığın sağlanması için de imar planının ivedilikle tamamlanması, geleneksel yaşam biçiminin özendirilmesi, yerel üretimin desteklenmesi, SWOT analiziyle ortaya çıkan tehdit ve zayıf yönleri bertaraf edecek önlemlerin alınması, fırsatların değerlendirilerek güçlü yön haline dönüştürülmesi için gerekli çabaların gösterilmesi zorunludur.

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın veri toplama (anket ve analiz çalışması) bölümünde, Gizem TUNÇALP ile Ali Osman AYDIN’dan destek alınmış ve ilgili bölüm Öğr. Gör. Dr. Emine MALKOÇ danışmanlığında bu öğrencilerimizin diploma tezi olarak değerlendirilmiştir.

KAYNAKLAR

- Canitez, T., G. Dalgıç ve İ. S. Canitez, 2005. Türkiye’deki Koruma Uygulamalarının Sürdürülebilirlik Bağlamında İrdelenmesi: Burdur Örneği. I. Burdur Sempozyumu, 16-19 Kasım 2005, Burdur, Sayfa:1283 – 1290.
- Çelik, D. ve M.E. Yazgan, 2009. Kentsel Peyzaj Tasarımı Kapsamında Tarihi Çevre Yenileme Çalışmalarının Araştırılması: Beypazarı Örneği. Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi, 2009 6(3): 235 – 244.
- Coşgun, U., E. Yılmaz, K. Ok, A. Telek, Z. Ay ve E. Uzun, 2007. Orkay Kaynaklarının Tahsisinde Orman Köylerinin Önceliklerinin Saptanması (Antalya İli Örneği). T.C. Çevre ve Orman Bakanlığı, Batı Akdeniz Ormanlık Araştırma Müdürlüğü, Çevre ve Orman Bakanlığı Yayın No: 318, Müdürlük Yayın No: 033, Teknik Bülten No: 28, ISSN: 1302 – 3624, 65 s.
- Emekli, G., 2003. Bergama ve Selçuk’un İzmir’in Kültürel Turizmdeki Yeri (The Place of Pergamon and Ephesus in the Cultural Tourism of İzmir). Ege Coğrafya Dergisi, 12 (2003), 39-50, İzmir.
- Gül, A. ve C. Kuş Şahin, 2010. Ülkemizde Doğal Sit Alanlarının Mevcut Durumu Analizi (Bodrum Yarımadası Örneği). III. Ulusal Karadeniz Ormanlık Kongresi, 20 – 22 Mayıs 2010, Artvin, Cilt: IV, Sayfa: 1564 – 1574.
- Gürlük, S., 2001. Sürdürülebilir Kentleşme Olgusu ve Cumalıkızık Örneği. Uludağ Üniversitesi İktisat Fakültesi Dergisi, Cilt: 19, Sayı: 1 – 2, Bahar - Yaz Dönemi Nisan 2001, Bursa.
<http://www.antalyakulturturizm.gov.tr/belge/1-92466/sit-alanlari-koruma-ve-kullanma-kosullari.html>
- Kaplan, A., E. Küçükerbaş, B. Özkan, 1997. Şirince Yerleşiminin Rekreatyone Turizm Yönüyle İncelenmesi. Birinci Uluslararası Geçmişten Günümüze Selçuk Sempozyumu, 4- 6 Eylül 1997, s: 297 – 308.
- Kılıçaslan, C., E. Malkoc, M. H. Sonmez Turel, 2008. Comparative Analysis of Traditional, Modern, and Renovated Streets in Physical, Visual, and Life Aspects; A Case Study on Buca District — İzmir (Turkey). Indoor and Built Environment 2008, 17: 403–413.
- Kiper, H. P., 2004. Küreselleşme Sürecinde Kentlerin Tarihsel – Kültürel Değerlerinin Korunması – Türkiye – Bodrum Örneği. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi ve Siyaset Bilimi Kent ve Çevre Bilimleri Anabilim Dalı Doktora Tezi, 363 s.
- KTVKYK, 1999. Doğal (Tabii) Sitler, Koruma ve Kullanma Koşulları. T.C. Kültür Bakanlığı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu, 659 No’lu İlke Kararı.

- Küçükbaş, E.V., B. Kara, E. Malkoç, H. Sönmez, 2002. Gömeç Yerleşimi Kimlik Yapısı Üzerine Bir Araştırma, 2001. Tarihin Kucagında Gömeç Sempozyumu, 26-27 Ekim 2001, Gömeç, Balıkesir, Sayfa: 121 – 131.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı Teftiş Kurulu Başkanlığı, 2012. T.C. Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu İlke Kararı. <http://teftis.kulturturizm.gov.tr/TR,13969/419-nolu-ilke-karari-kentsel-sitler-koruma-ve-kullanma-.html>, Erişim tarihi: 15.06.2012.
- Nesin Matematik Köyü, 2012. Tanıtım. <http://matematikkozyu.org/hakkinda/tanitim.php>, Erişim: 18.06.2012.
- Newbold, P., 1995, Statistics for Business and Economics, Fourth Edition, Prentice Hall International Editions, New Jersey, ISBN: 0-13-185554-9, 867 pp.
- Özkan, B., E.V. Küçükbaş, E. Malkoç, H. Sönmez, 2001. The Visual Analysis of Some Pedestrian Malls in the City of Izmir, 2001. The 50th Anniversary Celebration of Landscape Architecture in Bulgaria, University of Forestry, The Department of Landscape Architecture in Sofia, Bulgaria, 232-240.
- Pilehvarian, N. K., 1993; Yerleşme Ölçeğinde Korumanın Şirince Örneğinde İrdelenmesi, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih – Coğrafya Fakültesi Dergisi, 36.Cilt, Sayı: 1.2, 373-377.
- Sayın, Ö., 1997. Şirince Köyü'ne Sosyolojik Bir Bakış. Birinci Uluslararası Geçmişten Günümüze Selçuk Sempozyumu, 4- 6 Eylül 1997, Selçuk, s: 293 – 296.
- TDK, 2012. Türk Dil Kurumu - Güncel Türkçe Sözlük. http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&sarama=gts&guid=TDK.GTS.4fdae1dbf39e17.57185531, Erişim tarihi: 15.06.2012.
- TUİK, 2011. ADNKS, Şehir, belde ve köy nüfusları – 2011, http://rapor.tuik.gov.tr/reports/rwsvlet?adnksdb2&ENVID=adnksdb2Env&report=wa_idari_yapi_10sonrasi.RDF&p_il=35&p_yil=2011&p_dil=1&desformat=html, Erişim Tarihi: 29.11.2011.
- Turkey Campus, 2009. Potentials for Eco Tourism in the Village of Şirince. Editör: Bahar Suseven, Gökova-Akyaka'yı Sevenler Derneği (G.A.S.-Der), Bilim Serisi, 15.08.- 05.09.2009, Şirince.
- Uslu, A. ve T. Kiper, 2006. Turizmin Kültürel Miras Üzerine Etkileri: Beypazarı / Ankara Örneğinde Yerel Halkın Farkındalığı. Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi, 2006 3(3): 305 – 314.
- Yılmaz, E., 2006. R'WOT Tekniği; Arıcılık Sektöründe Katılımcı Yaklaşım İle Örnek Bir Uygulaması. Çevre ve Orman Bakanlığı Yayın No: 274, DOA Yayın No: 40, ISBN: 975 – 8273 – 84 – 1,101 s.